

‘Autonomy and Protection of Adults? Striking the Right Balance’. Verslag van de FL-EUR conferentie van 11 oktober 2021

FJR 2022/5

In oktober vond de internationale conferentie ‘Autonomy and Protection of Adults? Striking the Right Balance’ plaats. Deze conferentie werd georganiseerd door het Academisch Netwerk Family Law in Europe (FL-EUR) in samenwerking met the Swiss Institute of Comparative Law en de Universiteit van Genève. In deze bijdrage wordt van deze conferentie verslag gedaan.

1. Inleiding

In de context van meerderjarigenbescherming is de afgelopen decennia steeds meer nadruk komen te liggen op autonomie. Een van de grootste uitdagingen is het vinden van een balans tussen de autonomie en de bescherming van meerderjarigen die hun eigen belangen niet (langer) kunnen behartigen. Tijdens de FL-EUR conferentie werd dit thema vanuit verschillende invalshoeken belicht.² Zo werd onder andere gesproken over het onderzoeksproject van FL-EUR naar meerderjarigenbescherming,³ het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (hierna: het VN-gehandicaptenverdrag), het Haagse verdrag inzake de internationale bescherming van volwassenen, verschillende categorieën van maatregelen op basis van rechtsvergelijking, meerderjarigenbescherming vanuit Zwitsers en Bulgaars perspectief, en besluitvorming in de zorg.

2. Eerste resultaten van FL-EUR onderzoeksproject

Prof. Masha Antokolskaia, voorzitter van FL-EUR en werkzaam bij de Vrije Universiteit Amsterdam, begon haar presentatie met een uitleg over de werkzaamheden van het academische netwerk FL-EUR – één van de organisatoren van de conferentie. FL-EUR werd opgericht in 2019 en verenigt 30 experts, afkomstig uit 28 Europese landen, op het gebied van het personen- en familierecht. Het academische netwerk is gericht op het verzamelen en verspreiden van kennis over het personen- en familierecht en op het bevorderen van rechtsvergelijkend en multidisciplinair onderzoek.

Antokolskaia ging vervolgens in op het eerste onderzoeksproject van FL-EUR, genaamd ‘Empowerment and Protection of Vulnerable Adults’. Als onderdeel van dit onderzoeksproject is door de stuurgroep van FL-EUR een vragenlijst over meerderjarigenbescherming opgesteld. Deze vragenlijst omvat vragen over de toepassing van (wettelijke en niet-wettelijke) maatregelen, over de beschikbaarheid van procedurele waarborgen en over de gevolgen van een beperking van de handelingsbekwaamheid voor een persoon. Voor september 2022 zullen alle 30 FL-EUR experts deze vragenlijst invullen vanuit ieders nationale jurisdictie. Op basis van een rechtsvergelijkend onderzoek zullen vervolgens valkuilen en *best practices* op het gebied van meerderjarigenbescherming in kaart gebracht worden. De resultaten van dit onderzoek kunnen nationale overheden en internationale organisaties gebruiken om regelgeving te verbeteren en richtlijnen op te stellen. FL-EUR zal in 2023 en in 2025 een conferentie organiseren waarin de voortgang van dit onderzoeksproject besproken zal worden.

3. Het VN-Gehandicaptenverdrag en meerderjarigenbescherming

Prof. Markus Schefer, werkzaam bij de Universiteit van Basel, is één van de leden van het Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap (hierna: het Comité). Schefer gaf uitleg over de vier verschillende werkzaamheden van het Comité. Ten eerste stelt het Comité ‘*concluding observations*’ op over de voortgang van de implementatie van het VN-gehandicaptenverdrag in de verdragsluitende staten. Ten tweede publiceert het Comité ‘*general comments*’ over één of meer artikelen van het VN-gehandicaptenverdrag. Ten derde doet het Comité onderzoek naar mogelijke ernstige of systematische schendingen van het VN-gehandicaptenverdrag door een verdragsstaat. Tot slot ontvangt het Comité klachten van personen of groepen die beweren dat zij slachtoffer zijn van een schending van het VN-gehandicaptenverdrag door een verdragsstaat.

Vervolgens besprak Schefer het basisprincipe van het VN-gehandicaptenverdrag: de verdragsstaten mogen de rechten van personen met een handicap niet beperken op grond van hun handicap. Met andere woorden: personen met een handicap hebben recht op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet. Dit principe komt tot uitdrukking in verschillende artikelen van het VN-gehandicaptenverdrag door middel van de zinsnede ‘op gelijke voet met anderen’.

Dit onderliggende principe wijkt af van andere mensenrechtenverdragen. Zo staat het Europees Verdrag voor de

¹ Mr. F. (Fiore) Schuthof is als promovenda verbonden aan de afdeling Privaatrecht van de Universiteit Utrecht. Mr. R. (Roos) Nieuwboer is als promovenda verbonden aan de afdeling Privaatrecht van de Vrije Universiteit van Amsterdam.

² Zie: <https://fl-eur.eu/conferences/>.

³ Zie: https://fl-eur.eu/quick_scans/quick-scans.

Rechten van de Mens beperkingen van de rechten van dit verdrag wel toe op grond van de handicap van een persoon, mits deze beperkingen gerechtvaardigd zijn. Schefer stelde dat personen met een handicap onevenredig zwaar worden getroffen door deze beperkingen van hun rechten. Dit komt volgens hem doordat verdragsstaten hun recht op 'legal capacity', zoals beschreven in artikel 12 van het VN-gehandicaptenverdrag, onvoldoende erkennen. De naleving van artikel 12 is daarom van cruciaal belang. In de volgende twee paragrafen zullen de verschillende aspecten van dit artikel meer in detail aan de orde komen.

4. Wat is 'Legal Capacity'?

De volgende presentatie werd verzorgd door dr. Eva Nachtschatt, werkzaam bij het Research Centre on Vascular Ageing and Stroke in Innsbruck. Ze gaf in haar presentatie duiding aan het begrip 'legal capacity' uit artikel 12 van het VN-gehandicaptenverdrag. Volgens Nachtschatt hanteren de verdragsstaten verschillende definities van dit begrip. Het Comité van het VN-gehandicaptenverdrag heeft echter een belangrijke impuls gegeven aan een uniforme uitleg van *legal capacity* in 'General Comment No. 1'. Volgens het Comité bestaat dit begrip uit twee elementen: (1) het vermogen om rechten en plichten hebben ('legal standing') en (2) het vermogen om deze rechten en plichten uit te oefenen in een rechtssysteem ('legal agency'). Het tweede element van *legal capacity* komt overeen met het Nederlandse begrip 'handelingsbekwaamheid'.

De erkenning van iemands *legal capacity* is een voorwaarde voor hem of haar om juridische beslissingen te nemen. Deze erkenning heeft daarmee gevolgen voor alle juridische aspecten van het leven, waaronder het ondertekenen van een arbeidscontract, het weigeren van een medische behandeling of het uitbrengen van een stem tijdens verkiezingen.

Het Comité veronderstelt daarnaast dat het begrip *legal capacity* in veel rechtssystemen verward wordt met het begrip 'mental capacity'. Deze twee begrippen zijn volgens het Comité echter verschillend. Het begrip *mental capacity* verwijst naar de besluitvaardigheid van personen. Deze besluitvaardigheid is afhankelijk van de leeftijd en mentale toestand van een persoon. Het begrip *legal capacity* verwijst daarentegen naar een inherent recht van personen. Dit recht kan, volgens het Comité, hen dus niet ontnomen worden.

Nachtschatt beëindigde haar presentatie door te benadrukken dat de meeste mensen zelf juridische beslissingen kunnen nemen als zij hier de juiste ondersteuning voor krijgen. De volgende spreker gaf nadere uitleg over deze juiste ondersteuning.

5. De betekenis van 'Own Will and Preferences'

Een ander belangrijk concept dat genoemd wordt in artikel 12 VN-gehandicaptenverdrag is 'eigen wil en voorkeuren' ('*own will and preferences*'). Prof. Paula Távora Vítor, werkzaam bij de Universiteit van Coimbra, heeft dit concept gedurende haar presentatie nader ingekaderd. De primaire bron voor de interpretatie van het concept eigen wil en voorkeuren is volgens Távora Vítor *General Comment No. 1*, waarin is beschreven dat een beslissing die wordt genomen op basis van iemands eigen wil en voorkeuren vrij moet zijn van (1) externe criteria (zoals objectieve maatstaven en het 'best interests' beginsel) en (2) inmenging van derden.

Een lastige vraag is daarbij hoe de eigen wil en voorkeuren kunnen worden vastgesteld. Volgens Távora Vítor speelt het bieden van passende ondersteuning ('*support*') van de persoon met een handicap hierbij een cruciale rol. De ondersteunende persoon kan bijvoorbeeld assisteren bij het communiceren en bepaalde informatie op een begrijpelijke manier aan de persoon met een handicap overdragen. Daarnaast is het belangrijk om de persoon met een handicap te beschermen tegen onbehoorlijke beïnvloeding ('*undue influence*'). Het is niet altijd mogelijk om de eigen wil en voorkeuren van een persoon met een handicap te achterhalen, bijvoorbeeld als deze persoon in een coma ligt. Wanneer de ondersteunende persoon niet in staat is om de wil en voorkeuren van de persoon in kwestie te achterhalen, dient de ondersteunende persoon een beslissing te nemen op basis van de beste interpretatie van de eigen wil en voorkeuren.

De implicatie van het volgen en respecteren van de eigen wil en voorkeuren bij personen met een handicap is dat deze personen hun leven mogen leiden naar hun eigen standaarden. Hierbij hoort volgens Távora Vítor ook het recht op het nemen van risico's en het maken van fouten.

6. Een paradigmaverschuiving?

Prof. Kees Blankman, werkzaam bij de Vrije Universiteit Amsterdam, bracht een discussie op gang door in te gaan op de vraag in hoeverre het VN-gehandicaptenverdrag daadwerkelijk een paradigmaverschuiving teweeg heeft gebracht in het denken over meerderjarigen met een handicap. Volgens Blankman is er in elk geval een omslag in ons denken, die mede tot stand is gebracht door het VN-gehandicaptenverdrag. Het uitgangspunt ten aanzien van mensen met een handicap is niet langer dat meerderjarigen met een handicap beschermd moeten worden tegen zichzelf of tegen anderen, maar juist dat deze meerderjarigen ondersteund moeten worden om hun rechten uit te oefenen en te leven op hun eigen manier. De meerderjarige wordt niet langer gezien als een object van een maatregel en van de procedure die ertoe heeft geleid, maar als een subject wiens rechten, wil en voorkeuren moeten worden gerespecteerd.

De vraag of deze omslag in ons denken heeft geresulteerd in een paradigmashift, hangt volgens Blankman af van de vraag of artikel 12 VN-gehandicaptenverdrag werkelijk oproept tot het vervangen van plaatsvervangende besluitvorming door ondersteunende besluitvorming. Plaatsvervangende besluitvorming houdt in dat een bepaalde beslissing voor een persoon wordt genomen door een ander, terwijl bij ondersteunende besluitvorming de betrokkene zelf een beslissing neemt met ondersteuning van een ander. De reikwijdte van artikel 12 staat volgens Blankman ter discussie, mede door de uitspraak *Ivinović t. Kroatië* van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM). Het EHRM oordeelde in deze zaak dat een maatregel die een (gedeeltelijke) beperking van de handelingsbekwaamheid oplevert alleen mag worden ingezet als uiterst middel.⁴ Het geheel afschaffen van plaatsvervangende besluitvorming lijkt op basis van deze uitspraak niet noodzakelijk. Volgens Blankman is het afschaffen van plaatsvervangende besluitvorming geen haalbare doelstelling. Blankman merkt wel op dat er internationaal draagvlak is om nieuwe wetgeving te ontwikkelen (of de huidige wetgeving aan te passen) die in overeenstemming is met het VN-gehandicaptenverdrag. Blankman sloot zijn presentatie af met twee alternatieve doelstellingen, die in zijn ogen wel haalbaar zijn: het vinden van een algemene consensus over interpretatie van artikel 12 VN-gehandicaptenverdrag en het bevorderen en evalueren van Europese wetswijzigingen die voldoen aan de maatstaven van het VN-gehandicaptenverdrag.

7. Een vergelijkend overzicht van beschermingsmaatregelen

Volgens Adrian Ward, adviseur bij de Raad van Europa op het gebied van levenstestamenten en wilsonbekwaamheid, is de verschuiving van de focus op bescherming naar de focus op autonomie terug te vinden in de terminologie van internationale verdragen en aanbevelingen. Het startpunt van zowel aanbeveling 99(4) van de Raad van Europa uit 1999, genaamd *'on principles concerning the protection of incapable adults'*, als het Haagse Verdrag inzake de internationale bescherming van volwassenen uit 2000 is *'measures of protection'*. Het startpunt van de meer recentere aanbeveling 2009(11) van de Raad van Europa uit 2009, genaamd *'principles concerning continuing powers of attorney and advance directives for incapacity'*, is anders. Volgens deze aanbeveling verdienen maatregelen die de zelfbeschikking van meerderjarigen bevorderen, zoals wilsverklaringen, volmachten en levenstestamenten, de voorkeur boven andere *'measures of protection'*. In het VN-gehandicaptenverdrag uit 2006 wordt de term *'measures of protection'* zelfs niet genoemd. Dit verdrag spreekt uitsluitend van *'measures to provide access by persons with disabilities to the support they may require in exercising their legal capacity'*. Ward stelde dat deze veranderde terminologie duidelijk maakt dat bescherming gebalanceerd dient te worden met autonomie.

Op theoretisch gebied kan eindeloos gedebatteerd worden over de vraag naar de juiste balans tussen deze twee concepten. In de praktijk moet deze balans daarentegen in ieder geval individueel opgemaakt worden. Mensen kunnen immers verschillende behoeftes hebben, die ook weer met verstrijken van de tijd kunnen veranderen.

In het verleden was Ward betrokken bij rechtsvergelijkende onderzoeken op het gebied van meerderjarigenbescherming. Uit deze onderzoeken kwam een sterke variatie tussen rechtssystemen naar voren. Zo verschilt bijvoorbeeld de invulling van de rol van een vertegenwoordiger en de reden voor de beëindiging van een maatregel. Deze variatie reflecteert veelal de diverse politieke opvattingen van een land over de balans tussen bescherming en autonomie.

Desalniettemin poogde Ward om drie functionele categorieën van maatregelen te onderscheiden binnen dit diverse landschap van meerderjarigenbescherming. De eerste categorie van maatregelen heeft betrekking op vrijwillige maatregelen, zoals het maken van een levenstestament of het openen van een gezamenlijke bankrekening. De tweede categorie van maatregelen heeft betrekking op onvrijwillige maatregelen. Deze onvrijwillige maatregelen zijn nader onder te verdelen in onvrijwillige maatregelen die automatisch intreden en onvrijwillige maatregelen die door een rechter uitgesproken zijn. De derde categorie van maatregelen heeft betrekking op vertegenwoordiging door derden, zoals in het geval van een *trust*.

Volgens Ward zijn deze categorieën van maatregelen niet vastomlijnd. Zo kan één categorie bepaalde eigenschappen van een andere categorie bevatten. Ogenschijnlijke overeenkomsten tussen rechtssystemen kunnen bovendien onderliggende verschillen verbergen. Ward concludeerde daarom dat zorgvuldigheid is geboden bij het vergelijken van maatregelen van meerderjarigenbescherming tussen verschillende rechtssystemen.

8. Het Haagse verdrag inzake de internationale bescherming van volwassenen

Philippe Lortie, eerste secretaris bij de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, wijdde zijn presentatie aan het Haagse verdrag inzake de internationale bescherming van volwassenen (hierna: het Haagse verdrag) uit 2000. Dit verdrag regelt de bescherming van volwassenen die vanwege een stoornis in of ontoereikendheid van hun persoonlijke vermogens niet in staat zijn hun belangen te behartigen. Volgens Lortie zijn het Haagse verdrag en het VN-gehandicaptenverdrag op veel gebieden complementair. Zo pogen beide verdragen kwetsbare volwassenen te ondersteunen bij het nemen van beslissingen. Ook benadrukken beide verdragen dat de autonomie, wil en voorkeuren van meerderjarigen voorop moeten staan.

⁴ EHRM 18 september 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0918JUD001300613 (*Ivinović t. Kroatië*), par. 44.

Het Haagse verdrag heeft daarnaast als doelstelling om conflicten tussen rechtssystemen te voorkomen. Zo bevat dit verdrag regels over de wederzijdse erkenning en handhaving van een gerechtelijke uitspraak, over de bevoegde autoriteit in een bepaalde kwestie en over de samenwerking tussen lidstaten.

Om deze reden moedigt Lortie overheden aan om het Haagse verdrag te ondertekenen en te ratificeren. Hierbij is het volgens hem niet van belang of de rechtssystemen van lidstaten al voldoen aan de eisen van het VN-gehandicaptenverdrag. Het Haagse verdrag staat namelijk toe dat lidstaten dit verdrag ondertekenen en op een later moment actie ondernemen om hun rechtssystemen te laten voldoen aan het VN-gehandicaptenverdrag.

9. **Meerderjarigenbescherming vanuit Zwitsers perspectief**

Prof. Michelle Cottier, lid van FL-EUR en werkzaam bij de Universiteit van Genève en Dr. Caroline Hess-Klein, werkzaam bij Inclusion Handicap, boden een Zwitsers perspectief op de balans tussen autonomie en bescherming van meerderjarigen. Cottier gaf aan dat het Zwitserse systeem van meerderjarigenbescherming in 2013 grondig hervormd is. Het doel van de hervorming was om de zelfbeschikking van meerderjarigen te versterken, onder andere door de introductie van levenstestamenten. In hetzelfde jaar ratificeerde Zwitserland het VN-gehandicaptenverdrag.

Sinds 2013 is een levendige discussie ontstaan over de implementatie van het VN-gehandicaptenverdrag in Zwitserland. Cottier onderscheidt drie verschillende stromingen van academici. De eerste stroming van academici is van mening dat het Zwitserse systeem van meerderjarigenbescherming niet hervormd hoeft te worden om te voldoen aan de eisen van het VN-gehandicaptenverdrag. Deze groep is bovendien kritisch over de interpretatie van dit verdrag van het Comité. In tegenstelling tot het Comité zijn zij van mening dat het Verdrag niet vraagt om een afschaffing van plaatsvervangende besluitvorming. De tweede stroming van academici is van mening dat het Zwitserse systeem van meerderjarigenbescherming volledig hervormd dient te worden om tegemoet te komen aan de eisen van het Verdrag. Het doel van deze hervorming zou zijn om plaatsvervangende besluitvorming te vervangen door ondersteunende besluitvorming, waarin de wensen en voorkeuren van de betrokkenen leidend zijn. De derde stroming van academici is van mening dat met name de Zwitserse maatregel *'comprehensive cutatorship'* afgeschaft zou moeten worden. Deze maatregel resulteert namelijk in een volledige beperking van de handelingsbekwaamheid van meerderjarigen, hetgeen in strijd is met het Verdrag.

Zelf meende Cottier dat de Zwitserse overheid gestimuleerd moet worden om het Verdrag beter te implementeren in het Zwitserse recht. In deze context ziet zij een rol weggelegd voor onderzoekers. Door middel van juridisch onderzoek

would concepts as 'bekwaamheid' en 'meerderjarigenbescherming' fundamenteel herzien moeten worden. Door middel van interdisciplinair, empirisch onderzoek zouden bovendien de ervaringen van de betrokken personen zelf moeten worden meegenomen.

Dr. Caroline Hess-Klein benadrukte eveneens dat personen met een handicap een cruciale rol spelen om de vraagstukken rondom meerderjarigenbescherming te adresseren. Deze personen kunnen namelijk expliciet aangeven waar zij tegenaan lopen en wat hun wensen voor de toekomst zijn. Lidstaten van het VN-gehandicaptenverdrag zijn bovendien verplicht om deze groep te betrekken bij besluitvormingsprocessen op basis van artikel 3(4) van het Verdrag. Zelf sprak Hess-Klein met diverse mensen met een handicap voor het indienen van de Zwitserse schaduwrapportage aan het Comité. In deze context benoemde ze de slogan voor de beweging rondom het Verdrag, genaamd *'nothing about us, without us'*.

10. **Vertegenwoordiging in de praktijk: Bulgarije**

Dr. Velina Todorova en Nadia Shabani gaven elk een inkijk in de huidige praktijk en ontwikkelingen op het gebied van autonomie en bescherming van meerderjarigen in Bulgarije. Dr. Velina Todorova, lid van FL-EUR en werkzaam bij de Universiteit van Plovdiv, besprak tijdens haar presentatie de problematiek rondom de huidige constructie dat directeuren van zowel publieke als private zorginstellingen van rechtswege de vertegenwoordiger worden van meerderjarigen die in deze zorginstellingen verblijven. Een dergelijke (achterhaalde) constructie bestaat tegenwoordig nog maar in enkele Europese staten. De achterliggende gedachte is volgens Todorova dat de staat de kwetsbaren in de samenleving moet beschermen, maar het leidt in sommige gevallen juist tot een belangenverstremming tussen de rol van de zorginstelling (het bieden van zorg) en de rol van de vertegenwoordiger (het beschermen van de rechten van de meerderjarige). Hierdoor vreest Todorova voor mogelijke schendingen van de autonomie en rechten van de meerderjarige. Daarnaast heeft ze twijfels over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de vertegenwoordiger. Het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT) oordeelde in 2010 niet voor niets dat de Bulgaarse autoriteiten op zoek moeten naar alternatieven voor deze constructie, waarbij de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de vertegenwoordigers beter wordt gewaarborgd. Volgens Todorova moeten er dan ook alternatieven komen voor deze constructie en betere juridische waarborgen bij de aanstelling van vertegenwoordigers. Het voorgaande sluit volgens Todorova ook aan bij de eisen die voortvloeien uit internationale mensenrechtenverdragen, zoals het VN-gehandicaptenverdrag.

De door Todorova beschreven problematiek rondom vertegenwoordiging en meerderjarigenbescherming staat haaks op het initiatief dat de tweede Bulgaarse spreker Nadia

Shabani, directeur van de *Bulgarian Center for Not-for-Profit Law*, behandelde. De *Bulgarian Center for Not-for-Profit Law* heeft een programma genaamd 'Next Step Program', waar vooruitstrevende alternatieven voor plaatsvervangende besluitvorming bij vertegenwoordiging in Bulgarije worden onderzocht, ontwikkeld en gepromoot. Volgens Shabani wordt met de huidige wetgeving niet het doel bereikt waarvoor de wetgeving is opgesteld, namelijk het beschermen van het individu. Een van de belangrijkste doelen van dit programma is daarom het ontwikkelen van een praktische, gemeenschapsgerichte benadering van ondersteunende besluitvorming. Op deze manier worden meerderjarigen die zelf niet (langer) hun eigen belangen kunnen behartigen in staat gesteld om beslissingen te nemen die overeenstemmen met hun eigen wil en voorkeuren. Daarnaast wordt met het programma gepoogd een wets hervorming te bewerkstelligen die is gebaseerd op praktijkonderzoek binnen de nationale context. Op deze manier wordt de wets hervorming volgens Shabani niet gezien als iets wat van buitenaf wordt geforceerd, maar juist als iets wat in Bulgarije is ontwikkeld en ook binnen deze context zal werken.

Op dit moment worden er onder andere pilotprogramma's uitgevoerd, waarbij een meerderjarige op een alternatieve wijze wordt ondersteund door een persoon die hij of zij vertrouwt en die dichtbij staat. Bij deze ondersteuning wordt gekeken naar de capaciteiten van de meerderjarige zelf, zodat maatwerk kan worden geleverd en in de juiste vorm van ondersteuning kan worden voorzien. Gezien het vooruitstrevende karakter van deze pilotprogramma's is het niet alleen voor Bulgarije, maar bijvoorbeeld ook voor Nederland interessant om te zien wat de uitkomsten ervan zullen zijn.

11. Autonomie en besluitvorming in de zorg

De laatste presentatie van de FL-EUR conferentie werd verzorgd door prof. dr. Cees Hertogh, werkzaam bij het Amsterdam UMC, en had betrekking op de vraag wat autonomie betekent voor zorgprofessionals die werken met mensen met afnemende cognitieve vaardigheden, bijvoorbeeld door dementie. De medische achtergrond van Hertogh zorgde voor een vernieuwend perspectief op het debat over de balans tussen autonomie en bescherming van meerderjarigen.

Volgens Hertogh moet 'capacity' (ofwel bekwaamheid) niet langer worden gezien als een alles-of-niets concept, waarbij een persoon met afnemende cognitieve vaardigheden wel of niet bekwaam is om eigen keuzes te maken. Hertogh pleit voor een andere, meer inclusieve benadering van het concept bekwaamheid, waar het doel van de beoordeling van de bekwaamheid is om te onderzoeken wat voor ondersteuning deze persoon nodig heeft bij het maken van een bepaalde keuze. Een inclusieve benadering van bekwaamheid is volgens Hertogh in lijn met de huidige internationale wetgeving en rechtspraak, zoals het VN-gehandicaptenverdrag.

Volgens Hertogh bestaan er daarnaast meerdere concepten van autonomie. Zo kan autonomie worden gezien als

een idee van 'non-interference' en 'non-coerciveness', wat betekent dat een persoon zonder de inmenging of invloed van anderen bepaalde keuzes maakt. In de zorg wordt deze manier van besluitvorming door sommige patiënten als onprettig ervaren, omdat zij het gevoel krijgen dat zij er alleen voor staan als belangrijke (en soms lastige) beslissingen genomen moeten worden over hun eigen zorg. Autonomie kan echter ook worden gezien als een relationeel concept, waarbij iemand keuzes maakt op grond van zijn of haar eigen standaarden. Dit laatste concept van autonomie kan onder bepaalde omstandigheden – zoals ziekte – veranderen en vraagt om een vorm van 'collaborative decision-making' (gezamenlijke besluitvorming). Bij gezamenlijke besluitvorming wordt het nemen van een bepaalde beslissing niet gezien als een losstaande gebeurtenis, maar als een doorlopend proces waarbij meerdere personen betrokken kunnen zijn. Bij dit proces wordt in samenspraak met de patiënt een zorgplan opgesteld, waarbij wordt gekeken naar zowel de medische context als de normen en waarden van de patiënt. Hertogh is ervan overtuigd dat een dergelijke vorm van besluitvorming meerderjarigen met afnemende cognitieve vaardigheden in staat stelt zelf te bepalen op welke manier zij willen leven.

12. Slotbeschouwing

De sprekers van de internationale FL-EUR conferentie hebben verschillende complexe vraagstukken aan de orde gesteld over de balans tussen autonomie en bescherming van meerderjarigen. Deze vraagstukken zijn na afloop van de conferentie niet direct opgelost. De organisatoren en deelnemers spraken dan ook de hoop uit dat de samenwerking op het gebied van meerderjarigenbescherming op internationaal niveau voortgezet zal worden. De volgende FL-EUR conferentie zal in ieder geval plaatsvinden in 2023.